

Tükenmişliğin Öğretmen Adayları Arasındaki Yaygınlığı, Demografik Değişkenler ve Akademik Başarı ile İlişkisi

Murat Balkıs*, Erdiñ Duru**, Mustafa Buluş***, Sibel Duru****

Özet

Bu çalışmanın amacı, tükenmişliğin, öğretmen adayları arasındaki yaygınlığı ile demografik özellikler ve akademik başarı ilişkisini incelemektir. Araştırmaya Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinde farklı alanlarda öğrenim gören yaşları 18 ile 24 arasında değişen toplam 487 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Maslach Tükenmişlik Ölçeği Öğrenci Versiyonu ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Analizler, öğretmen adaylarının % 17' sinin yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadığını göstermiştir. Analiz sonuçları ayrıca tükenmişliğin; cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyine göre farklılaştığını ve tükenmişliğin akademik başarı ile anlamlı düzeyde negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Araştırmada elde edilen bulgular eğitsel doğurguları dikkate alınarak eğitimciler ve psikolojik danışmanlar açısından ele alınıp tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Tükenmişlik, demografik değişkenler ve akademik başarı

The Prevalence of Burnout among Prospective Teachers, It's Relation with Demographic Variables and Academic Achievement

Abstract

The aim of this study was to investigate the prevalence of burnout among prospective teachers, and its relationship with demographics variables and academic achievement. The participants were 487 students who were studying in different major fields at the Faculty of Education in Pamukkale University. The age range varied from 18 to 24. In this study, Maslach Burnout Inventory Student Version and Personal Information Form were used to gather data. The analysis showed that 17% of prospective teachers have experienced burnout at a high level. Other findings indicated that burnout significantly differed by gender and grade level and was negatively related to academic achievement. Implications of the findings are discussed and some suggestions are made for the educator and counselors.

Keywords: Burnout, demographic variables, and academic achievement

Giriş

Üniversite eğitim süreci, öğrencilerin kişisel, sosyal ve akademik gelişimleri açısından önemli yaşam periyotlarından biri olarak kabul edilebilir (Duru, 2008). Öğrenciler bu süreçte yeni yaşantılar yoluyla bir yandan gelişip hayata dair hazıroluş düzeylerini yükseltirken,

diğer yandan çeşitli alanlarda sorunlar yaşayabilirler. Bu sorunların akademik görevler, sınavlar, duygusal ilişkiler, uyku problemleri, zamanı etkili yönetememe, sosyal ve kültürel aktivitelere yeterince zaman ayıramama, ekonomik problemler gibi birçok durumda

*Yrd. Doç. Dr. Murat Balkıs, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı, Denizli. e-posta: mbalkis@pau.edu.tr

**Doç. Dr. Erdiñ Duru, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı, Denizli. e-posta: eduru@pau.edu.tr

***Yrd. Doç. Dr. Mustafa Buluş, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Ana Bilim Dalı, Denizli. e-posta: mbulus@pau.edu.tr

****Yrd. Doç. Dr. Sibel Duru, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Denizli. e-posta: sduru@pau.edu.tr

ortaya çıktığı gözlenmektedir (Abbey, 2002; Abouserie 1994; Gadzella ve Masten, 2005; Ross, Neibling ve Heckert, 1999, Weckwert ve Flynn, 2006; Wilson ve Pritchard, 2005). Alan yazın, aynı zamanda, öğrencilerin üniversite eğitimleri sürecinde yaşadıkları zorlanmaların stres ve kaygı gibi uyum sorunlarına neden olabileceğini göstermektedir (Pines ve Keinan, 2005; Schaufeli ve Bakker, 2004). Tükenmişlik bu tür uyum sorunlarının sonucu olarak ortaya çıkan önemli duygu durumlarından biridir. Nitekim alan yazında stres ve tükenmişlik ilişkisinin araştırıldığı çalışmalarda, her iki değişkenin birbirleriyle olumlu yönde ilişkili olduğu rapor edilmekte (Chang, Rand ve Strunk, 2000; Çoban ve Hamamcı, 2008; Etzion ve Zvi, 2004; Fimian, 1988; Kokkinos, 2007; Pines ve Keinan, 2005) ve stresin tükenmişliğe yol açtığı vurgulanmaktadır (Lee ve Ashforth, 1996; Schaufeli ve Bakker, 2004). Bu araştırmaların bulgularından da anlaşılacağı üzere, tükenmişlik alan yazında bir neden değil bir sonuç olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bununla beraber stres ve günlük yaşamda yaşanabilecek olası zorlanmalar bireyin tükenmişlik düzeyini yükseltebilir, yüksek tükenmişlik ise bireyin akademik uyumunu olumsuz etkileyebilir. Bir diğer deyişle daha yüksek tükenmişlik düzeyinin daha düşük akademik başarı düzeyiyle ilişkili olması beklenebilir. Bu çalışmanın amaçlarından biri, yukarıdaki akıl yürütmeden hareketle, üniversite öğrencilerinde tükenmişlikle akademik başarı ilişkisini araştırmaktır. Tükenmişliğin üniversite öğrencilerinde yaygınlığı ve demografik değişkenlerle ilişkisi ise araştırmanın diğer iki amacını oluşturmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde işle ilgili bir olgu olarak görülen tükenmişlik Maslach ve Jackson (1981) tarafından; duygusal tükenmişlik, duyarsızlık ve düşük kişisel yeterlik olmak üzere üç boyutlu bir yapı olarak kavramsallaştırılmaktadır. Tükenmişlik olgusu ilk olarak bir meslekle ilişkisi bağlamında ve işle ilgili bir olgu olarak düşünülmesine rağmen, öğrenciler arasında da yaygın olarak yaşanabilmektedir (Schaufeli ve Salanova, 2007; Uludağ ve Yaratın, 2009; Yang, 2004). Yang (2004) öğrencilerin yaşamış oldukları tükenmişliğin belli bir mesleği icra eden yetişkinlerin yaşadıkları tükenmişliğe benzediğini vurgulamaktadır. Genel olarak,

öğrencilik bir meslek olarak düşünülmemesine rağmen, öğrencilerin derse katılmaları, verilen akademik görevleri yerine getirmeleri ve sınavları hazırlanmaları gibi faaliyetler onların işleri, bir başka deyişle, yükümlülükleri olarak görülebilir (Breso, Salanova ve Schaufeli, 2007). Schaufeli, Martínez, Marqués-Pinto, Salanova ve Bakker (2002), öğrencilerin yaşadıkları tükenmişliği; bir öğrencinin kendisinden beklenen çalışmalara yönelik hissettiği duygusal tükenmişlik olarak nitelendirilen bezginliği, duyarsızlık olarak tanımlanan okul çalışmalarına yönelik ilgisizliği ve düşük akademik yeterlik olarak betimlenen kendini yetersiz hissetmesi olarak tanımlamaktadırlar. Bir çok çalışma, tükenmişliğin öğrenciler arasında yaşanan yaygın bir problem olduğuna dikkat çekmektedir (Balogun, Pellegrini, Miller ve Katz, 1999; Cushan ve West, 2006; Chang, Rand, ve Strunk, 2000; Etzion ve Zvi, 2004; Fimian, 1988; Hu ve Schaufeli, 2009; Jacobs ve Dodd, 2003; Jia ve ark., 2009; Lingard, 2007; McCarthy, Pretty ve Catano, 1990; Salmela-Aro, Tolvanen ve Erik-Nuirmi, 2009; Santen, Holt, Kemp, ve Hemphill, 2010; Schaufeli, Salanova, Gonzales-Roma ve Bakker, 2002; Schaufeli ve Salanova, 2007; Schorn ve Buchwald, 2007; Yang, 2004).

Yukarıdaki çalışmalara ek olarak, tükenmişliğin algılanan stres düzeyi (Chang, Rand ve Strunk, 2000; Durán, Extremera, Rey, Fernández-Berrocal ve Montalbán, 2006; Etzion ve Zvi, 2004; Watson, Deary, Thompson ve Li, 2008), düşük kontrol düzeyi, düşük doyum, kişisel ve öğrencilik yaşamı arasında denge kuramama, arkadaş ve akranlardan alınan düşük destek (Boudreau, Santen, Hemphill ve Dobson, 2004) özyeterlik ve algılanan duygusal zekâ düzeyi (Durán, Extremera, Rey, Fernández-Berrocal ve Montalbán, 2006), olumsuz kişilik özellikleri, algılanan çalışma yükü ve ders dışı aktivitelere katılma düzeyi (Jacobs ve Dodd, 2003, Yang ve Farn, 2004), tatillerden alınan doyum düzeyi (Etzion ve Zvi, 2004), iyimserlik düzeyi (Chang, Rand ve Strunk, 2000, Salmela-Aro, Tolvanen ve Erik-Nuirmi, 2009), iş yaşamı ile üniversite yaşamı arasındaki çatışma, üniversite yaşamında alınan doyum düzeyi (Lingard, 2007), nörotizm, duygu temeli başa çıkma ve düşük uyum düzeyi (Watson, Deary, Thompson ve Li, 2008), mükemmeliyetçilik (Zhang, Gan ve Cham, 2007) algılanan kontrol edilebilirlik, durum-strateji uygunluğu ve

etkili başa çıkma stratejileri ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Gan, Shang ve Zhang, 2007). Yukarıdaki çalışmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde tükenmişliğin kişisel ve kişiler arası değişkenlerle değişik düzey ve yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların ortak bulgusu tükenmişliğin öğrencilerin kişisel-sosyal uyumunu ve öznel iyi oluş düzeyini olumsuz etkilediği şeklindedir.

Tükenmişlikle Demografik Değişkenler İlişkisi

Alan yazın incelendiğinde tükenmişlik ile bireysel farklılık değişkenleri ilişkisi yeterince vurgulanmış olmasına rağmen, öğrenci popülasyonunda tükenmişlik ile demografik değişkenler ilişkisinin yeterince vurgulanmadığı görülmektedir. Ayrıca demografik değişkenleri konu alan çalışmalar incelendiğinde tutarsız bulgular göze çarpmaktadır. Örneğin bir kısım çalışmalar tükenmişlik düzeyinin yaş, cinsiyet demografik değişkenlerine göre farklılık göstermediğini (Ifeagwazi, 2006; Santen, Holt, Kemp ve Hemphill, 2010; Schorn ve Buchwald, 2007; Sepehrmanesh, Ahmadvand, Akasheh ve Saei, 2010; Tümkaya ve Çavuşoğlu, 2010), bir kısım çalışma ise tükenmişlik düzeyinin yaş, cinsiyet demografik değişkenlerine göre farklılık gösterdiğini (Dahlin, Joneborg ve Runeson, 2007; Durán ve ark., 2006; Haris ve Smith, 2009; Hu ve Schaufeli, 2009; Ried, Motycka, Mobley ve Meldrum, 2006; Riter, Kaiser, Hopkins, Pennington, Chamberlain ve Eggett, 2008; Salmela-Aro, Kiuru ve Erik-Nuirmi, 2008; Uludağ ve Yaratan, 2010; Yang, 2004; Weckwerth ve Flyn, 2004) rapor etmektedirler. Tükenmişlik düzeyinin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaştığını vurgulayan araştırmalar; kız öğrencilerin tükenmişliğin boyutlarından olan duygusal tükenmişlik düzeyinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu (Dahlin ve ark., 2007; Haris ve Smith, 2009; Ried ve ark., 2006; Riter ve ark., 2008; Salmela-Aro ve ark., 2008), buna karşın erkek öğrencilerde tükenmişliğin boyutlarından olan duyarsızlaşma düzeyinin kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğunu rapor etmektedirler (Durán ve ark., 2006; Ried ve ark., 2006; Uludağ ve Yaratan, 2010; Yang, 2004; Weckwerth ve Flyn, 2004). Yaş-tükenmişlik düzeyini vurgulayan araştırmalar ise yaş arttıkça tükenmişlik düzeyinin de arttığını vurgulamaktadırlar (Durán ve ark.,

2006; Uludağ ve Yaratan, 2010). Bu çalışmayla tükenmişlik demografik değişkenler ilişkisine açıklık getirmede katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Tükenmişlikle Akademik Başarı İlişkisi

Tükenmişlik sadece üniversite öğrencilerinin kişisel ve kişiler arası süreçlerde etkili olan bir değişken izlenimi vermemekte, aynı zamanda akademik alanla ilgili bireyi olumsuz etkileyen bir değişken olarak da görülmektedir. Öğrenciler arasında yaşanan tükenmişlik, devamsızlığa, okul çalışmalarını tamamlamaya yönelik düşük motivasyona ve okulu bırakmaya yol açabilmektedir (Meier ve Shmeck, 1985; Ramist, 1981, Akt., Yang, 2004). Okulu bırakma eğilimine ek olarak, öğrenciler arasında yaşanan tükenmişlik ve okul çalışmalarına yönelik isteksizlik öğrencilerin akademik performanslarını da olumsuz yönde etkileyebilir. Nitekim, öğrenciler arasında yaşanan tükenmişlik düzeyi ile akademik başarı arasında ilişkiyi inceleyen çalışmalar, öğrenci tükenmişliğinin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde yüksek düzeyde olumsuz bir etkisi olduğunu rapor etmektedirler (Caballero D., Abello Ll., ve Palacio S., 2007; Garden, 1991; Jacobs ve Dodd, 2003; McCarthy, Pretty ve Catano, 1990; Schaufeli, Martínez, Marqués-Pinto, Salanova ve Bakker, 2002; Yang, 2004). Araştırmalar, ayrıca, tükenmişliğin etkisiz ders çalışma stratejileri, notla ilgili kaygılar, (Boudreau, Santen, Hemphill ve Dobson, 2004) etkisiz akademik uğraşlar (Durán, Extremera, Rey, Fernández-Berrocal ve Montalbán, 2006; Salmela-Aro, Tolvanen ve Erik-Nuirmi, 2009; Uludağ ve Yaratan, 2009, Zhang, Gan ve Cham, 2007) ve algılanan çalışma yükü (Jacobs ve Dodd, 2003, Yang ve Farn, 2004) ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Yukarıdaki araştırma bulguları bir bütün olarak değerlendirildiğinde tükenmişliğin gerek demografik, gerek kişisel-durumsal ve gerekse kişilerarası değişkenlerle farklı düzeylerde ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu bulgular ışığında, tükenmişliğin yüksek tükenmişlik yaşayan öğrenciler için yaşamı karmaşık ve kontrol edilmesi güç bir hale getirdiği, yaşam kalitelerini düşürdüğü ve öznel iyi oluş düzeylerini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Gerek gelişimsel rehberlik perspektifinden bakıldığında

öğrencilerin mesleki, eğitsel ve psiko-sosyal gelişimleri ile ilgili gelişimsel görevlerini yerine getirebilmelerinde; gerekse önleyici rehberlik açısından bakıldığında bireyin akademik başarısı ve iyilik halini olumsuz yönde etkileyebilecek yaşantıların da, psikolojik yardım gereksinimi içerisinde olabileceği beklenebilir. Nitekim Jacobs ve Dodd (2003) psikolojik danışma servislerinden yardım almak isteyen birçok öğrencinin bir dereceye kadar tükenmişlik yaşayabileceğine dikkat çekmekte ve Neuman ve ark. (1990) ise üniversite öğrencileri üzerinde tükenmişlikle ilgili araştırmaların önemli olduğunu altını çizmektedir. Dolayısıyla, gerek genel popülasyonda gerekse akademik popülasyonda yaygın olarak görülen tükenmişliğin doğasının daha iyi anlaşılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de bu konuya ilişkin yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmaların büyük çoğunluğunun genel popülasyonda (Barutçu ve Serinkan, 2008; Merey, Boysan ve Ateş, 2008; Oğuzberk ve Aydın, 2008; Otacıoğlu, 2008; Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu, 2001) yapıldığı buna karşın üniversite öğrencilerini kapsayan araştırma sayısının ise yok denecek kadar az olduğu (Güdük, Erol, Yağcıbulut, Uğur, Özvarış ve Aslan, 2005; Tümkiye ve Çavuşoğlu, 2010) görülmektedir. Sonuç olarak yukarıda açıklanan gerekçeler ışığında, bu çalışmayla, tükenmişlik olgusunun öğretmen adayları arasındaki yaygınlığı, çeşitli demografik değişkenlerle ilişkisi araştırılmış ve daha belirgin olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

- Tükenmişliğin öğretmen adayları arasındaki yaygınlığı nedir?
- Duygusal tükenmişliğin öğretmen adayları arasındaki yaygınlığı nedir?
- Tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutunun öğretmen adayları arasındaki yaygınlığı nedir?
- Tükenmişliğin düşük akademik yeterlik boyutunun öğretmen adayları arasındaki yaygınlığı nedir?
- Öğrencilerin genel tükenmişlik, duygusal tükenmişlik, duyarsızlık ve düşük akademik yeterlik düzeyleri cinsiyet ve sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

- Öğrencilerin duygusal tükenmişlik, duyarsızlık ve düşük akademik yeterlik düzeyinin akademik başarıyı yordamadaki rolü nedir? Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Varolan durum betimlenmekte ve buna bağlı olarak değişkenlerin birbirleriyle ne düzeyde ilişkili olduğu, bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni yordama düzeyleri incelenmektedir.

Çalışma Grubu

Araştırmaya Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinde farklı bölümlerde öğrenim gören yaşları 18 ile 24 arasında değişen 293’ü kız ve 194’ ü erkek olmak üzere 487 öğrenci katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla Maslach Tükenmişlik Ölçeği’nin öğrenci versiyonu ile kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği (Öğrenci Versiyonu): Schaufeli ve ark.(2002) tarafından, öğrencilerin tükenmişlik düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen Maslach Tükenmişlik Ölçeği (öğrenci versiyonu) 15 maddelik 7’ li likert tipi bir ölçektir. Ölçek duygusal tükenmişlik (Emotional Exhaustion), duyarsızlık (Cynicism) ve akademik yeterlik (Academic Efficacy) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan tüm maddeler toplanarak genel tükenmişlik düzeyi ve her alt boyutta yer alan maddelerin toplamı alınarak ilgili alt boyuta yönelik düzey belirlenir. Ölçekten yüksek puan almak daha yüksek tükenmişliğin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Araştırmacılar ölçeğin iç tutarlık katsayısını, duygusal tükenmişlik boyutu için $\alpha = .80$, duyarsızlık boyutu için $\alpha = .86$ ve akademik yeterlik boyutu için $\alpha = .67$ olarak rapor etmişlerdir. (Schaufeli ve ark., 2002).

Ölçek, önce araştırmacılar tarafından Türkçe’ye çevrilmiş daha sonra Eğitim Bilimleri alanından iki öğretim üyesi tarafından Türkçe’den İngilizceye tekrar çevrilmiş, her iki dili etkili bir şekilde kullanabilen alandan üçüncü bir öğretim üyesi tarafından çeviriler karşılaştırılarak ölçeğe son şekli verilmiştir.

Ölçeğin son hali 161 kişilik bir üniversite öğrencisi grubuna uygulanmış iç tutarlık katsayısı duygusal tükenmişlik boyutu için $\alpha = .83$, duyarsızlık boyutu için $\alpha = .81$, akademik yeterlik boyutu için $\alpha = .70$ ve tüm ölçek için $\alpha = .83$ bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği için faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin faktör yapısına ilişkin analizler, ölçeğin toplam varyansın %31.08'ini açıklayan 4.662 özdeğerli I. faktör (duygusal tükenmişlik 5 madde), toplam varyansın % 14.7' nu açıklayan 2.219 özdeğerli II. faktör (duyarsızlık 4 madde) ve toplam varyansın % 9.42'sini açıklayan 1.41 özdeğerli III. faktör (akademik yeterlik 6 madde) olmak üzere üç faktörden oluştuğunu ve her üç faktörün toplam varyansın % 55.30' unu açıklayabildiğini göstermiştir. Faktör analizi her bir maddenin orijinal ölçekte olduğu gibi kendi faktörü altında toplandığını göstermiştir. Ölçek maddelerinin faktör yüklerinin. 46 ile .83 arasında, madde-toplam korelasyonların ise .28 ile .74 arasında değiştiği görülmüştür.

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler geliştirilen "Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Bilgi formunda, öğretmen adaylarının cinsiyeti, yaşı, öğrenim gördüğü sınıf düzeyi ve rapor edilmiş akademik başarılarını belirlemeye ilişkin sorular bulunmaktadır.

İşlem

Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarına, bilgi formuyla birlikte Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin öğrenci versiyonu grup halinde sınıf ortamında uygulanmıştır. Uygulama yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmüştür. Verilerin analizinde SPSS 15 programı kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde Pearson Korelasyon Katsayısından, bağımlı değişkenin bağımsız değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için, bağımsız örneklem grupları için t testinden, tek yönlü varyans analizinden ve son olarak da bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkeni yormamadaki rolünü test etmek için çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi en az 0.05 olarak alınmış, diğer anlamlılık düzeyleri de (0.01 ve 0.001) ayrıca gösterilmiştir.

Bulgular

Tükenmişliğin Yaygınlığı

Tükenmişliğin öğretmen adayları arasındaki yaygınlığını belirlemek için, alan yazınındaki yaygınlık ile ilgili çalışmalarda kullanılan yöntem izlenmiş (Beck, Koons ve Milgrim, 2001; Brownlow ve Reasinger, 2000) ortalamanın bir standart sapma üstü ve altı gruplar, tükenmişlik düzeyi düşük ve yüksek gruplar olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının tükenmişlik ölçeğindeki toplam puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapmaları Tablo-1' verilmiştir. Değerlendirmede öğretmen adayların % 17'sinin yüksek, % 60,4' ünün ise orta düzeyde tükenmişlik yaşadığı görülmüştür. Bir diğer deyişle üniversite öğrencilerinin yarısından fazlası, yaklaşık olarak her on öğrenciden yedisi şu veya bu nedenden dolayı yüksek ya da orta düzeyde tükenmişlik yaşamaktadırlar. Alt boyutlar açısından bakıldığında % 16' sının yüksek, % 56'sının ise orta düzeyde duygusal tükenmişlik yaşadığı; % 15.8' inin yüksek, % 51,4' ünün ise orta düzeyde duyarsızlaştığını; % 14.6' sının yüksek, % 57,4' ünün ise orta düzeyde akademik yeterliğini düşük olarak algıladığı görülmüştür. Alt boyutlar açısından değerlendirildiğinde de benzer bir örüntü göze çarpmaktadır. Bu sonuçlar öğrencilerin % 15-17'lik kesiminin yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadığını ve psikolojik yardıma gereksinim duyabileceklerini göstermektedir.

Tükenmişlikle Cinsiyet İlişkisi

Tükenmişlik düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için t testi analizi yapılmıştır. Analizler, erkek öğretmen adaylarının toplam tükenmişlik puan ortalamalarının ($x = 65.83$, $ss = 10.90$) kız öğretmen adayların puan ortalamalarından ($x = 63.68$, $ss = 11.03$) daha yüksek olduğunu göstermektedir ve bu farklılaşma $p < .005$ düzeyinde anlamlıdır. Tükenmişliğin alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için yapılan analizlerde ise sadece duyarsızlaşma alt boyutunda erkek öğrencilerin puan ortalamalarının ($x = 14.90$, $ss = 6.29$) kız öğretmen adaylarının puan ortalamalarından ($x = 13.27$, $ss = 5.95$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Farklılık $p < .001$ düzeyinde anlamlıdır. Bu bulgular ışığında erkek üniversite öğrencilerin tükenmişlik açısından

Tablo 1 Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Tükenmişlik Düzeylerinin Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Değişkenler	n	X	ss
Genel Tükenmişlik			
1.Sınıf	59	59.9831	11.19651
2.Sınıf	215	64.0093	11.00424
3.Sınıf	110	66.8364	10.77248
4.Sınıf	103	65.8252	10.48288
Toplam	487	64.5441	11.02548
Duygusal Tükenmişlik			
1.Sınıf	59	15.5593	7.40985
2.Sınıf	215	18.3163	7.11208
3.Sınıf	110	18.9636	7.11753
4.Sınıf	103	18.2233	6.92811
Toplam	487	18.1088	7.15801
Duyarsızlaşma			
1.Sınıf	59	12.5763	6.81834
2.Sınıf	215	13.4279	6.01425
3.Sınıf	110	15.9273	6.12666
4.Sınıf	103	13.6117	5.55584
Toplam	487	13.9281	6.13438
Düşük Akademik Yeterlik			
1.Sınıf	59	16.1525	6.73850
2.Sınıf	215	15.7349	5.10629
3.Sınıf	110	16.0545	5.57326
4.Sınıf	103	14.0097	4.64947
Toplam	487	15.4928	5.38702

kız öğrencilere göre daha dezavantajlı durumda oldukları söylenebilir.

Tükenmişlikle Öğrenim Görülen Sınıf Düzeyi İlişkisi

Tükenmişlik düzeyinin öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuçlar toplam tükenmişlik düzeyinin öğrenim görülen sınıf düzeyine göre farklılaştığını göstermiştir [F (3,483)= 5.746, p<.01]. Bu farklılığın kaynağını tespit etmek için Tukey testi analizi yapılmış ve analiz sonuçları bu farklılığın, birinci sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının toplam

tükenmişlik düzeyi puan ortalamalarının ($x = 59.98$, $ss = 11.19$), üçüncü sınıfta ($x = 66.83$, $ss = 10.77$) ve dördüncü sınıfta ($x = 65.82$, $ss = 10.48$) öğrenim gören öğretmen adaylarının toplam tükenmişlik düzeyi puan ortalamalarından daha düşük olmasından kaynaklandığını göstermiştir.

Analizler ayrıca tükenmişliğin alt boyutlarının da öğrenim görülen sınıf düzeyine göre farklılaştığını göstermiştir. Duygusal tükenmişlik açısından bakıldığında, analizler gruplar arasında fark olduğunu [F (3,483)= 3.127, p<.05] ve Tukey testi analizleri ise farklılığın üçüncü sınıf ($x = 18.96$, $ss = 7.11$)

ve ikinci sınıfta ($x = 18.31$, $ss = 7.11$) öğrenim gören öğrencilerin duygusal tükenmişlik puan ortalamalarının birinci sınıfta ($x = 15.55$, $ss = 7.40$) öğrenim gören öğretmen adaylarının duygusal tükenmişlik puan ortalamalarından daha yüksek olmasından kaynaklandığını göstermiştir. Benzer sonuçlar tükenmişliğin duyarsızlaşma alt boyutu için de benzer bir örüntü vermiştir. Analiz sonuçlarına göre gruplar duyarsızlaşma düzeyi açısından farklılaşmaktadırlar [$F(3,483) = 5.570$, $p < .01$]. Bu farklılığın kaynağını tespit etmek için yapılan Tukey testi analizi farklılığın üçüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının duyarsızlaşma düzeyi puan ortalamalarının ($x = 15.92$, $ss = 6.12$), birinci ($x = 12.57$, $ss = 6.81$), ikinci ($x = 13.42$, $ss = 6.01$) ve dördüncü sınıfta ($x = 13.61$, $ss = 5.5$) öğrenim gören öğretmen adaylarının duyarsızlaşma düzeyi puan ortalamalarından daha yüksek olmasından kaynaklandığını göstermiştir. Analizler son olarak tükenmişliğin düşük akademik yeterlik boyutunun öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaştığını göstermiştir [$F(3,483) = 5.746$, $p < .01$]. Bu farklılığın kaynağını tespit etmek için yapılan Tukey testi analizi farklılığın ikinci ($x = 15.73$, $ss = 5.10$) ve üçüncü ($x = 16.05$, $ss = 5.57$) sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının düşük akademik yeterlik düzeyi puan ortalamalarının, dördüncü sınıfta ($x = 14.00$, $ss = 4.64$) öğrenim gören öğretmen adaylarının düşük akademik yeterlik düzeyi puan ortalamalarından daha yüksek olmasından kaynaklandığını göstermiştir. Bu bulgular ışığında üst sınıflarda öğrenim gören üniversite öğrencilerin tükenmişlik açısından alt sınıflarda öğrenim gören öğrencilere göre daha dezavantajlı durumda oldukları söylenebilir.

Tükenmişlik ve Akademik Başarı İlişkisi

Öğretmen adaylarında tükenmişlik düzeyinin akademik başarı ile ilişkisini test etmek için korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları, öğretmen adaylarının akademik başarılarının, tükenmişliğin duygusal tükenmişlik alt boyutuyla $r(409) = -.137$, $p < .001$; duyarsızlaşma boyutu ile $r(409) = -.241$, $p < .001$ ve düşük akademik yeterlik alt boyutu ile $r(409) = -.273$, $p < .001$ düzeyinde anlamlı negatif bir ilişki olduğunu göstermiştir. Değişkenler arasındaki ilişkinin düşük ama negatif yönde ve anlamlı olduğu görülmektedir. Bir diğer deyişle duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve düşük akademik yeterlik düzeyi yüksek olan öğrenciler daha düşük akademik başarı rapor etmektedirler.

Öğrenci Tükenmişliğinin Akademik Başarıyı Yordama Gücü

Öğretmen adayların tükenmişlik düzeyinin akademik başarıyı yordama gücünü test etmek için, çok regresyon analizi yapılmış ve elde edilen bilgiler Tablo-2 de verilmiştir. Analiz sonuçları öğrenci tükenmişliğinin, duyarsızlaşma ve düşük akademik yeterlik alt boyutlarının öğretmen adaylarının toplam akademik başarı varyansına anlamlı katkıları olduğunu, duygusal tükenmişlik alt boyutunun ise katkısının anlamlı olmadığını göstermiştir [$F(3,405) = 14.229$, $p < .01$]. Tükenmişliğin bütün alt boyutları birlikte toplam akademik başarı varyansının yaklaşık % 10' unu açıklayabilmektedir. Bu bulgu tükenmişliğin duyarsızlaşma ve düşük akademik yeterlik boyutlarının öğretmen adaylarının akademik başarılarını yordamada daha önemli değişkenler olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Tablo-2 Öğrenci Tükenmişliğinin Akademik Başarıyı Yordamadaki Önemlilik Değerleri

Değişkenler	B	Standart HataB	β	t	p
Akademik Başarı					
Duygusal Tükenmişlik	.001	.003	.016	.276	.783
Duyarsızlaşma	-.011	.004	-.166	-2.740	.006**
Düşük akademik Yeterlik	-.016	.004	-.211	-4.076	.000**
R = .309	R² = .9.5	** p < .01			

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada öğretmen adayları arasında tükenmişliğin yaygınlığı; tükenmişliğin cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi ve akademik başarı ile ilişkisi ve akademik başarıyı ne düzeyde yordadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının, % 17' sinin yüksek, % 60.4' ünün ise orta düzeyde tükenmişlik yaşadığı görülmüştür. Bu sonuçlar, öğretmen adaylarının önemli bir yüzdesinin farklı düzeylerde tükenmişlik yaşadığını göstermektedir. Bu araştırma bulgusu, üniversite öğrencileri arasında tükenmişliğin yaygınlığı inceleyen araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Balogun, Pellegrini, Miller ve Katz, 1999; Cushan ve West, 2006; Chang, Rand ve Strunk, 2000; Etzion ve Zvi, 2004; Santen, Holt, Kemp ve Hemphill, 2010; Schorn ve Buchwald, 2007; Tümkiye ve Çavuşoğlu, 2010). Örneğin Santen ve ark.(2010) tıp fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık olarak % 33' ünün başka bir deyişle her üç öğrenciden birinin yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadığını rapor etmektedir. Diğer bir çalışmada Schorn ve Buchwald (2007) öğretmen adaylarının % 8' inin yüksek düzeyde duygusal tükenmişlik, % 13' ünün duyarsızlık ve % 10' unun ise kişisel yeterliğini düşük olarak algıladığını rapor etmektedirler. Tümkiye ve Çavuşoğlu (2010) sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin % 8,6' sının ciddi düzeyde tükenmişlik yaşadığını rapor etmektedirler. Tüm bu sonuçlar tükenmişliğin üniversite öğrencilerinde yaygın olduğunu göstermesi bakımından önemli görünmektedir. Yüksek tükenmişliğin düşük akademik başarıyla ilişkili olduğu ve düşük akademik başarıyı yordadığı dikkate alındığında bu bulgu daha da anlamlı olmaktadır. Öğrenciler üniversite yaşamı süresince şu ya da bu nedenle, farklı düzeylerde tükenmişlik yaşamakta, bazı üniversite öğrencileri ise yüksek tükenmişlik düzeylerinin bir fonksiyonu olarak daha yüksek düzeyde düşük akademik başarı rapor etmektedirler. Bu sonuçlar ışığında yaklaşık her on öğrenciden ikisinin yaşadıkları yüksek tükenmişlikten dolayı psikolojik ve akademik yardıma ihtiyaç duyabilecekleri beklenebilir.

Tükenmişliğin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığıyla ilgili analiz sonuçları erkek öğretmen adaylarının

tükenmişlik düzeylerinin kız öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinden daha yüksek olduğu yönündedir. Tükenmişlik konusunda cinsiyet farklılıklarını öngörmek kuşkusuz zordur. Nitekim tükenmişlik-cinsiyet ilişkisi ile ilgili çalışmaların bulgularında da net bir resmin ortaya konulamadığı görülmektedir. Örneğin yapılan çalışmaların bir kısmı tükenmişlik düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığını vurgularken (Ifeagwazi, 2006; Santen, Holt, Kemp, ve Hemphill, 2010; Schorn ve Buchwald, 2007; Sepehrmanesh, Ahmadvand, Akasheh ve Saei, 2010; Tümkiye ve Çavuşoğlu, 2010), diğer bir grup çalışma tükenmişlik düzeyinin kız öğrencilerde daha yüksek olduğunu (Salmela-Aro ve ark., 2008) ve diğer bir kısım çalışma ise tükenmişlik düzeyinin erkek öğrencilerde daha yüksek olduğunu (Uludağ ve Yaratın, 2010; Yang, 2004) olduğunu vurgulamaktadırlar.

Erkek öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinin kız öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinden yüksek olması cinsiyetten ziyade cinsiyet rolleri ile ilişkili olabilir. Cinsiyet farklılıkları ile ilgili çalışmalar her iki cinsiyetin farklı sosyalleşme süreçlerinden geçtiğini vurgulamaktadırlar (Çakır ve Aydın, 2005; Kağıtçıbaşı, 2000; Karakitapoglu-Aygün, 2004). Sosyalleşme sürecinde, erkekler çok küçük yaştan itibaren ailede zayıflıkla bağdaştırılan duygularını bastırma yönünde teşvik edilmektedirler. Buna karşın, bayan kimliğiyle bağdaştırılan bağlılık ve duygularını ifade edebilme hem sosyal destek alabilmeyi, hem sosyal destek verebilmeyi kolaylaştırmaktadır (Güvenç, 1996; Akt., Çınar, 2008). Tükenmişlik-sosyal destek ilişkisini inceleyen çalışmalar incelendiğinde, araştırmalarda sosyal destek ile tükenmişlik düzeyi arasında negatif ilişki olduğu rapor edilmektedir (Brown, Prashantham ve Abbott, 2003; Greenglass, Burke ve Konarski, 1997; Jacobs ve Dodd, 2003). Bu çalışmalar, içinde bulunulan ortamı destekleyici olarak algılayan kişilerin daha düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını göstermektedir. Erkeklerin duygularını bastırmaya teşvik edilmesi onların sosyal destek arayışlarını olumsuz olarak etkileyebilir, bu da stresli durumlar karşısında erkeklerin tükenmişlik düzeylerinin yüksek olmasında rol oynayabilir. Buna karşın kızların duygularını ifade edebilmeleri ve daha fazla sosyal destek alma yönelimli olmaları,

stres veren yaşantılar sonrasında daha az tükenmişlik yaşamalarında önemli bir faktör olabilir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde anlamlı görünmektedir.

Bu çalışmanın tükenmişlik düzeyi cinsiyet ilişkisine yönelik diğer bir bulgusu, erkek öğretmen adayların daha yüksek düzeyde duyarsızlaşma yaşadığı yönündedir. Alan yazınında bu bulguyla tutarlı araştırma sonuçları yer almaktadır (Durán ve ark., 2006; Ried ve ark., 2006; Uludağ ve Yaratan, 2010; Yang, 2004; Weckwerth ve Flynn, 2004). Türk kültüründeki cinsiyet sosyalizasyonu ile ilgili çalışmalar geleneksel olarak erkek cinsiyet rolünün; bağımsızlık, girişkenlik, güçlülük, saldırganlık, yeterlilik, rekabetçilik, başarılı olma ve üstünlük gibi özelliklerle ilişkilendirildiğini; kadın cinsiyet rolünün ise daha çok yardım severlik, merhamet, bakım verme ve sıcaklık gibi özelliklerle özdeşleştirildiğini vurgulamaktadırlar (Çınar, 2008). Bu açıdan bakıldığında erkek üniversite öğrencilerinin duyarsızlaşma düzeylerinin yüksek olması, duygularını bastırmalarının bir sonucu olabileceği gibi, erkek cinsiyet rolüne atfedilen rekabetçilik ve başarılı olma beklentilerinin öğrenciler üzerinde yarattığı baskının bir sonucu da olabilir (Schaufeli ve Greenglass, 2001). Bununla beraber çalışmada elde edilen bulgular yukarıda bahsedilen çalışmaların bulgularıyla bir bütün olarak düşünüldüğünde, tükenmişlik cinsiyet ilişkisiyle ilgili yeni çalışmalara gereksinimimiz olduğu açıktır.

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu da, öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılaştığı şeklindedir. Araştırma sonuçları 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinin 1. ve 2. sınıfta öğrenim gören öğretmen adayların tükenmişlik düzeylerine göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Tükenmişliğin alt boyutları açısından bakıldığında, 3.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının, duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve düşük akademik yeterlik düzeylerinin diğer sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarından daha yüksektir. 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinin yüksek olması, 3. sınıftan itibaren öğrencilerin görmüş

olduğu derslerin niteliği ve içeriği ile bağlantılı olabilir. Türkiye’de üniversite eğitiminin ilk iki yılında genelde temel giriş derslerine ağırlık verilirken, 3. sınıftan itibaren öğrenim görülen alana yönelik derslere yoğunlaşma daha fazla olmaktadır. Alana yönelik derslerin giriş derslerine oranla daha kapsamlı olması, bununla birlikte uygulamalı ders sayısının fazlalığı öğrencilerin ilk iki yıla oranla daha ağır bir çalışma temposu içine sokmaktadır. Öğrenciler bir taraftan kuramsal derslere hazırlanırken öte yandan kısıtlı zaman içinde uygulamalı derslere yönelik olarak projeler ve dönem ödevleri hazırlamak zorundadırlar, bu da öğrencilerin iş yükünü artırmaktadır. İlgili alan yazına bakıldığında, algılanan çalışma yükü ile tükenmişlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar iki değişken arasında olumlu bir ilişki olduğunu rapor etmektedirler (Jacobs ve Dodd, 2003, Yang ve Farn, 2004). Bir diğer deyişle araştırmalar, çalışma yükünün artmasına bağlı olarak tükenmişlik düzeyinin de arttığına dikkat çekmektedirler. Bu çalışmada elde edilen bulgular bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde anlamlı görünmektedir.

Araştırmada, ayrıca, öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri ile akademik başarıları arasında olumsuz bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Analizler, genel tükenmişlik, duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve düşük akademik yeterlik arasında anlamlı düzeyde olumsuz bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bu bulgu konu ile ilgili alan yazındaki daha önce yapılan diğer araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Caballero D., Abello Ll. ve Palacio S., 2007; Garden, 1991; Jacobs ve Dodd, 2003; McCarthy, Pretty ve Catano, 1990; Schaufeli, Martínez, Marqués-Pinto, Salanova ve Bakker, 2002; Yang, 2004). Akademik başarı-tükenmişlik ilişkisini inceleyen çalışmalar tükenmişlik düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının da düşük olduğunu rapor etmektedirler. Bu bulgu, Yang’ın da (2004) belirttiği gibi, öğrencilerin akademik başarılarını ve öğrenme motivasyonlarını artırmak için, tükenmişlik düzeylerini azaltıcı önlemler alınmasının bir gereklilik olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Tükenmişlik ile algılanan iş yükü arasında olumlu bir ilişki olduğunu gösteren araştırma bulguları da dikkate alınırsa, üniversitelerde ders yükü ağırlıklarının sınıf düzeylerine göre

dağılımlarının dengeli bir şekilde yapılması öğrencilerin tükenmişlik düzeylerini azaltarak akademik başarılarını artırabilir.

Son olarak yapılan çoklu regresyon analizi sonuçları öğretmen adaylarının duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve düşük akademik yeterlik düzeyinin birlikte akademik başarı varyansının % 9,5'ini açıklayabildiğini göstermiştir. Değişkenlerin açıkladıkları varyans oranları düşük olmakla beraber istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu, tükenmişlik değişkeninin dışında, öğretmen adaylarının akademik başarılarının olumsuz etkileyen başka faktörlerin de etkili olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca araştırma sonuçları, tükenmişliğin alt boyutlarından duygusal tükenmişlikten ziyade, duyarsızlaşma ve düşük akademik yeterlik alt boyutlarının öğretmen adaylarının akademik başarılarını yordamada daha önemli değişkenler olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, tükenmişlik düzeyi yüksek olan öğrencilerin akademik görevlerini yerine getirmede çok istekli olmadıkları ve bu görevlerin üstesinden gelmede kendilerini çok yeterli görmediklerini göstermektedir. Kuşkusuz öğrencilerin tükenmişlik düzeyine belirleyen pek çok faktörden söz edilebilir. Bunlardan bir bölümü öğrencilerin öz yeterlik algıları ve öz düzenleme becerileri gibi kişi içi faktörlerle ilişkilirken; diğer bölümü de ilişkisel, bağlamsal bir diğer deyişle çevresel stresörlerle ilişkilidir. Yetersiz akademik becerilere ek olarak, çevresel stresörlerle başa çıkmada zorlanan öğrenciler; geri çekiliyor, kendilerinden beklenen görevleri yapamıyor, çalışmaya yönelik ilgi ve motivasyonunu kaybediyor ve bunun doğal bir sonucu olarak da düşük akademik başarı gösteriyor olabilir. Bununla beraber değerlendirmelerimizin etkililiği açısından hangi faktör ya da faktörlerin öğrencilerin tükenmişlik düzeyini düşürdüğüyle ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç olduğu açıktır.

Özetle öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeyi cinsiyet ve öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre farklılaşmakta ve akademik başarı ile olumsuz ilişki vermektedir. Bütün bulgular doğrultusunda tükenmişlik düzeyi yüksek olan öğretmen adaylarının demografik özelliklerine bakıldığında; erkek olan, ara sınıflarda öğrenim gören ve

akademik başarıları düşük olan öğretmen adayları olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

Bu çalışmada demografik ve bazı bireysel karakteristikler üzerine odaklanılmasına rağmen, ilgili alan yazın incelendiğinde tükenmişliğin çok boyutlu olduğu görülmektedir, tükenmişliğin daha iyi anlamaya yönelik bireysel ve çevresel faktörlerin ve bu iki faktörle ilgili değişkenlerin ortak etkilerini konu alan yeni araştırmalara da gereksinim olduğu görülmektedir. Böylece yapılacak yeni çalışmalarla, öğrenci tükenmişliği ile ilgili genel bir resmin ortaya konulması amacına hizmet edilebilir, öğrenci tükenmişliğinin doğası daha iyi anlaşılabilir.

Tükenmişliğin öğrenciler arasında yaygınlığı ile ilgili analiz sonuçlarımız, yaklaşık, her on öğrenciden ikisinin yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadığını göstermektedir. Önleyici rehberlik hizmetleri bağlamında düşünüldüğünde, bu öğrencilere yönelik yapılacak araştırmalar ve bu araştırmaların bulguları üzerine temellendirilecek psiko- eğitim programları aracılığıyla, risk grupları belirlenip uygun becerilerin kazandırılması sağlanabilir. Böylece risk grubundaki öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri azaltılıp akademik başarıları artırılabilir.

Araştırmalar, iş yükünün artmasına bağlı olarak tükenmişlik düzeyinin de arttığına dikkat çekmektedirler. Bu çalışmada da ara sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin tükenmişlik düzeyinin diğer sınıflardaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri azaltmak için akademik çevre ile ilgili iş yükünün dönemlere dengeli dağılımı bu sorunu bir dereceye kadar önlemeye katkı sağlayabilir.

Cinsiyet farklılıkları ile ilgili analiz sonuçları, erkek üniversite öğrencilerin tükenmişlik açısından kız öğrencilere göre daha dezavantajlı durumda olduklarını göstermektedir. Bu sonuç, konuyla ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir. Derinlemesine yapılacak nitel bir çalışma, bu noktanın aydınlatılması amacına hizmet edebilir.

KAYNAKÇA

- Abbey, A. (2002). Alcohol-related sexual assault: A common problem among college students. *Journal of Studies on Alcohol* (Suppl. 14): 118-128
- Abouserie, R. (1994). Sources and levels of stress in relation to locus of control and self-esteem in university students. *Educational Psychology*, 14(3), 323-330.
- Balogun, J.A., Hoerberlein, T. Katz J, Schneider E. (1999). Pattern of physical therapist students' burnout within an academic semester. *Journal of Physical Therapy Education*, 13 (1):12-17.
- Barutçu E. ve Serinkan, C. (2008). Burnout Syndrome: An important problem today, and a research study conducted in Denizli, *Ege Akademik Bakış, Journal of Economics, Administrative, International Relations and Political Sciences*, 8 (2), 541-561.
- Beck, B. L., Koons, S. R., & Milgrim, D. L. (2001). Correlates and consequences of behavioral procrastination: The effects of academic procrastination, self-consciousness, self-esteem, and self-handicapping.
- Boudreau, D., Santen, S. A., Hemphill R. R. & Dobson J. (2004). Burnout in medical students: Examining the prevalence and predisposing factors during the four years of medical school. *Annals of Emergency Medicine*, 44 (4), Supplement 1, S75-S76.
- Brownlow, S., & Reasinger, R. D. (2000). Putting off until tomorrow what is better done today: Academic procrastination as a function of motivation toward college work. *Journal of Social Behavior and Personality*, 15(5), 15-34.
- Breso', E., Salanova, M., & Schaufeli, W. B. (2007). In search of the 'third dimension' of burnout: Efficacy or inefficacy? *Applied Psychology: An International review*, 56, 460-478
- Brown, N. C., Prashantham, B. J., & Abbott, M. (2003). Personality, social support, and burnout among human service professionals in India. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 13(4), 320-324.
- Caballero D., Carmen Cecilia, Abello LL, Raymundo and Palacio S., Jorge.(2007). Relationship between burnout, academic performance, and satisfaction concerning study, in College students. *Av. Psicol. Latinoam*, 25, 2, 98-111
- Chang, E., Rand, K. L., & Strunk, D. R. (2000). Optimism and risk for job burnout among working college students. *Personality and Individual Differences*, 29, 255-263.
- Cushman, S., & West, R. (2006). Precursors to college student burnout: Developing a typology of understanding. *Qualitative Research Reports in Communication*, 7, 23-31
- Çakır, S.G. and Aydın, G. (2005). Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence*, 40 (160), 847-859.
- Çınar, L.(2008). *Evlilik doyumu: Cinsiyet rolleri ve yardım arama tutumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.
- Çoban, Aysel E. Ve Hamamcı, Z.(2008). Stresle başa çıkma programının psikolojik danışmanların mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisi. *İlköğretim Online*, 7(3), 600-613: <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Dahlin, M., Joneborg, N., & Runeson, B.(2007) Performance- based self esteem and burnout in a cross sectional study of medical students. *Medical Teacher*, 29, 1, 43-48
- Duru, E. (2008). Üniversiteye uyum sürecinde yalnızlığı yordamada sosyal destek ve sosyal bağlılığın doğrudan ve dolaylı rolleri, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 29,13-22.
- Durán, A., Extremera, N., Rey, L., Fernández-Berrocal, P., & Montalbán, F. M. (2006). Predicting academic burnout and engagement in educational settings: Assessing the incremental validity of perceived emotional intelligence beyond perceived stress and general self-efficacy. *Psicothema*, 18, 158-164.
- Etzion, D., & Zvi, Z. (2004) Stress and burnout among students before and after the Passover break – Vacation activities and personality variables as moderators. Presented Star 25th. International Conference, Amsterdam, July, 2004. http://reanati.tau.ac.il/_Uploads/Personnel/EtzionVitaef.pdf(18.09.2010)
- Fimian, M. J. (1988). Predictors of classroom stress and burnout experienced by gifted and talented students. *Psychology In the Schools*, 5(4), 392-405

- Gadzella, B. M. & Masten. W. G. (2005). An analysis of the categories in the Student-Life Stress Inventory. *American Journal of Psychological Research*, 1(10) 1-10.
- Gan, Y., Shang, J., & Zhang, Y.(2007). Coping flexibility and locus of control as predictors of burnout among Chinese college students. *Social Behavior and Personality*, 35:1087-1098.
- Garden, A. M. (1991). Relationship between burnout and performance. *Psychological Reports*, 68, 963-977.
- Greenglass, E., Burke, R. J. & Konarski, R. (1997). The impact of social support on the development of burnout in teachers: examination of a model. *Work and Stress*, 11(3), 267-278.
- Güdük, M., Erol, Ş., Yağcıbulut, Ö., Uğur, Z., Özvarış, Ş.B., ve Aslan, D.(2005) Ankara'da bir tıp fakültesinde okuyan son sınıf öğrencilerde tükenmişlik sendromu. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 14 (8): 169–173.
- Güvenç, G. B. (1996). Kız ve erkek üniversite öğrencilerinin aile içi etkileşime ilişkin algıları ile toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin tutumları arasındaki ilişki. *Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi*, 4(1), 34–40.
- Haris, Brandonn S., & Smith, Meredith L.(2009). The influence of motivational climate and goal orientation on burnout: An exploratory analysis among division I collegiate students athletes. *The Online Journal of Sport Psychology*, 11, 2, <http://www.athleticinsight.com/Vol11Iss2/Burnout.htm>(18.09.2010)
- Hu, Q. and Schaufeli, WB.(2009) The factorial validity of the Maslach Burnout Inventory-Student Survey in China. *Psychological Report*. 105(2):394-408.
- Ifeagwazi, C. M. (2006). The influence of marital status on self-report of symptoms of psychological burnout among nurses. *Omega*, 52(4), 359-373.
- Jacobs, S. & Dodd, D. (2003). Student burnout as a function of personality, social support, and workload. *Journal of College Students Development*, 44 (3), 291-303.
- Jia, Y. A., Rowlinson, S. M., Kvan, T., Lingard, H., and Yip, B. (2009). Must burnout end up with dropout? *The Built & Human Environment Review*, 2, 102-111.
- Kaçıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel psikoloji-kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karakitapoğlu- Aygün, Z. (2004). Self, identity, and emotional well- being among Turkish university students. *The Journal of Psychology*, 138 (5), 457-478.
- Kokkinos CM (2007). Job stressors, personality and burnout in primary school teachers. *British Journal of Educational Psychology*, 77, 229-243.
- Lee, R.T., Ashforth, B. E., 1996. A meta-analytic examination of the correlates of the three dimensions of job burnout. *Journal of Applied Psychology*, 81 (2), 123-133.
- Lingard, H. (2007) - Conflict between paid work and study: Does it impact upon students' burnout and satisfaction with university life? *Journal of Education in the Built Environment*, 2, 90-109.
- Maslach, C. & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2, 99-113
- McCarthy, M., Pretty, G. and Catano, V. (1990) Psychological sense of community and student burnout. *Journal of College Student Development*, 31, 211-216.
- Meier, S.F. & Schmeck, R.R. (1985). The burned-out college student: a descriptive profile. *Journal of College Student Personal*, 26, 63–69.
- Merey, Z., Boysan, M. ve Ateş, C. (2008). Eğitim çalışanlarında uyku kalitesi ve tükenmişlik sendromu. *Kriz Dergisi*, 16 (2): 33–41.
- Neumann, Y., Neumann, E.F., & Reichel, A. (1990). Determinants and consequences of students' burnout in universities. *The Journal of Higher Education*, 61 (1), 20-31.
- Oğuzberk, M. Aydın A. (2008). Ruh sağlığı çalışanlarında tükenmişlik. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11(4),167–179.
- Otacıoğlu, S. G. (2008), Müzik öğretmenlerinde tükenmişlik sendromu ve etkileyen faktörler", *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, (15): 103 – 116.
- Pines, A. M., & Keinan, G. (2005). Stress and burnout: The significant difference. *Personality and Individual Differences*, 39, 625–635.
- Ramist, L. (1981). College student attrition and retention. *Findings (ETS)*, 6, 1–4.
- Ried, L. D., Motycka, C., Mobley, C., & Meldrum, M. (2006). Comparing self-reported burnout of pharmacy students on the founding

- campus with those at distance campuses. *The American Journal of Pharmaceutical Education*, 70(5), 114, 1-12.
- Riter T.S, Kaiser D.A, Hopkins J.T, Pennington T.R, Chamberlain R, & Eggett, D. (2007) Presence of burnout in undergraduate athletic training students. *Athletic Training Education Journal*, 2, 57-76
- Ross, S. E., Niebling, B. C., & Heckert, T. M. (1999). Sources of stress among college students. *College Student Journal*, 33, 312-317.
- Salmela-Aro, K., Tolvanen, A. and Erik-Nuirm, J. (2009). Achievement strategies during university studies predict early career burnout and engagement. *Journal of Vocational Behavior* (2009), doi:10.1016/j.jvb.2009.03.009.
- Santen, Sally A.; Holt, Danielle B.; Kemp, Jean D.; Hemphill, Robin R. (2010). Burnout in Medical Students: Examining the Prevalence and Associated Factors. *Southern Medical Journal*, 103(8), 758-763
- Schaufeli, W.B. & Salanova, M. (2007). Efficacy or inefficacy, that's the question: Burnout and engagement, and their relationships with efficacy beliefs. *Anxiety, Coping & Stress*, 20, 177-196.
- Schaufeli, W. B., & Bakker, A. B. (2004). Job demands, job resources and their relationship with burnout and engagement: A multi-sample study. *Journal of Organizational Behavior*, 25, 293-315.
- Schaufeli, W., Salanova, M., González-Romá, V., Bakker, A.B. 2002. The measurement of engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies*, 3, 71-92.
- Schaufeli, W. B., Martinez, I., Marques-Pinto, A., Salanova, M., & Bakker, A. (2002). Burnout and engagement in university students. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33(5), 464-481.
- Schaufeli, W. B. & Greenglass, E. R. (2001). Introduction to special issue on burnout and health. *Psychology and Health*, 16, 501-510
- Schorn, N. K. & Buchwald, P. (2007). Burnout in Student Teachers. In P. Roussi, E. Vasilaki, K. Kaniasty, & J. D. Barker (Eds.), *Electronic Proceedings of the 27th Conference of the STAR Society*, 13-15 July 2006, University of Crete, Rethymnon (pp. 150 - 159). <http://www.petra-buchwald.de/Burnout-in-Student-Teachers.pdf> (18.09.2010)
- Sepehrmanesh, Z., Ahmadvand, A., Akasheh, G., & Saei, R. (2010). Prevalence of burnout in senior medical students. *European Psychiatry*, 25, Supplement 1, 723
- Tümkeya, S. & Çavuşoğlu, İ. (2010). Sınıf öğretmenliği son sınıf öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 468-481
- Uludağ, O. and Yaratın, H. (2010), "The Effect of Burnout on Engagement: An Empirical Study on Tourism Students", *Journal of Hospitality, Leisure, Sport, & Tourism Education*, 9 (1), 13-23.
- Ünal, S; Karlıdağ, R; Yoloğlu, S. (2001). Hekimlerde tükenmişlik ve iş doyumunu düzeylerinin yaşam doyumunu düzeyleri ile ilişkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, (4), 113-118.
- Yang, Hui-J. (2004). Factors affecting student burnout and academic achievement in multiple enrollment programs in Taiwan's technical-vocational colleges. *International Journal of Educational Development*, 24, 283-301.
- Yang, H.J. & Farn, C.K. (2004). An investigation the factors affecting MIS students burnout in Technical-Vocational College. *Computers in Human Behavior*, 21, 6, 917-932
- Watson, R.; Deary, I.; Thompson, D., & Li, G., (2008), A study of stress and burnout in nursing students in Hong Kong: A questionnaire survey", *International Journal of Nursing Studies*, 45, 10, 1534-1542.
- Wilson, G., & Pritchard, M. (2005). Comparing sources of stress in college student athletes and non-athletes. *Athletic Insight: The Online Journal of Sport Psychology*. Retrieved September 18, 2010, from <http://www.athleticinsight.com/Vol7Iss1/StressAthletesNonathletes.htm>
- Zhang, Y., Gan, Y., & Cham, H. (2007). Perfectionism, academic burnout and engagement among Chinese college students: A structural equation modeling analysis. *Personality and Individual Differences*, 43, 1529-1540.

Summary

Introduction

Burnout is defined as a syndrome that is composed of three dimensions: emotional exhaustion, depersonalization, and reduced personal accomplishment. Although burnout is originally considered a work related phenomenon; it may also exist in student. In recent years, researches have revealed the presence of burnout among college students. Students' burnout is defined the feeling exhausted because of study demands (exhaustion), having a cynical and detached attitude towards one's schoolwork (cynicism), and feeling incompetent as a student (reduced efficacy also known reduced academic efficacy).

Numerous of research has revealed that students' burnout is positively related with perceived stress, negative personality, perceived workload, work to university conflict, university to work conflict, and negatively associated with self efficacy, perceived emotional intelligent, work and academic engagement, positive personality, social support and participation in extracurricular activities, satisfaction with vacation, optimism, satisfaction with university life and quality of learning experiences. In light of above study, it could be said that the negative and undesirable consequences of burnout suggest that life for the students who experience being burned out is messy and seemingly break loose from all control. It may reduce the overall quality of life and the college experience, negatively impacting burn outing students' well-being.

Researches emphasized that symptoms of student burnout are similar to service employees. Student burnout can lead to higher absenteeism, lower motivation to do required course work, higher percentage dropout. The studies regarding students' burnout and academic achievement show that burnout has a great influence on the achievement of students. These researches reported that students' burnout was negatively related with academic achievement. It could be said that students who have higher level of burnout have lower academic achievement. There are more studies on the relationships of

students' burnout with personal differences, whereas analyses on the relationships of students' burnout with demographic variations are insufficient in the literature. When the studies on the relationship of students' with demographic variables are analyzed, some studies reported that students' burnout does not show differences according to demographic variations, and other studies represent that it is more commonly seen in female students. On the other hand, another group of studies report that it is frequently seen in male students. When the studies above are evaluated all in all, it is noticed that we need new studies that can explain relationships between students' burnout and demographic variables. Thus, the aim of this study is to investigate various demographic features within the frame of prevalence of burnout among prospective teachers.

Methodology

The participants were 487 students who study different major fields at the Faculty of Education in Pamukkale University. Age range varied from 18 to 24. In this study, Maslach Burnout Inventory-Student Survey and Personal Information Sheet were used to gather data.

Findings

In order to determine the prevalence of the burnout among prospective teachers, the arithmetic average and standard deviation of total scores of prospective teachers in the burnout inventory were measured; the groups that were one standard deviation above and below the average were appointed as the groups representing low and high levels of burnout. Results showed that 17% of prospective teachers have high level burnout, 56% of prospective teacher have medium levels of burnout respectively.

The result also showed that students' burnout was negatively related with academic achievement. Additionally, result showed that differs in respect of demographic variables and that the level of burnout for male prospective teachers is greater than that of female prospective teachers. The students who study

in third and fourth grade have higher level of burnout than first and second grade students.

The latest regression analysis results reveal that the all dimension of students' burnout can explain 9.5% of the total variance for academic achievement.

Discussion

The main focus of this study was to examine prevalence of students' burnout among prospective teachers; the relationships between students' burnout, demographic variables and academic achievement. Results of this study showed that 17% of prospective teachers have high level burnout,

56% of prospective teacher have medium levels of burnout respectively; the level of students' burnout showed difference in respect demographic variables, and students' burnout was negatively related with academic achievement.

In terms of the implications of the current study, results of this study indicated that students who have high levels of burnout are more at risk in terms of academic achievement. Counselors should develop intervention programs specifically targeting these students.